

AGRO AGENDA

Regio Deal
**Natuurinclusieve
Landbouw**

Terugkoppeling netwerkbijeenkomst 3 september 2021

Op weg naar Top-Voedsel uit een rijk Landschap

Van visie naar realisatie in de praktijk

Fijn dat u met ruim 85 betrokkenen bij de landbouw in Noord-Nederland aanwezig was op onze netwerkbijeenkomst op 3 september jl. in De Lawei in Drachten! Het was goed om elkaar na anderhalf jaar van online overleggen weer fysiek te kunnen ontmoeten. Helaas was vanwege de Coronarichtlijnen een limiet aan het aantal deelnemers gesteld, waardoor we mensen hebben moeten teleurstellen. We hopen dat we de volgende keer weer iedereen kunnen begroeten! Via deze mail blikken we kort terug op de bijeenkomst en de uitkomsten uit de verschillende workshops.

Nieuwe voorzitter AgroAgenda

Tijdens de plenaire sessie gaf Frans Keurentjes, voorzitter van de AgroAgenda, aan dat hij het voorzitterschap overdraagt aan Marijke Folkers. Marijke is agrarische ondernemer in Veendam, Voorzitter Raad van Commissarissen van Avebe. Wij heten Marijke nogmaals welkom bij de AgroAgenda en wensen haar succes met het voorzitterschap.

AgroAgenda Noord-Nederland werkt

De partners in de AgroAgenda werken samen aan Top Voedsel uit een Rijk Landschap. De bijdrage van iedere partner is daarin erg waardevol. Naast die bijdragen willen we initiatieven uit de praktijk van de primaire landbouw of uit de periferie ondersteunen. Initiatiefnemers kunnen daarvoor een beroep doen op het begeleidend team. [Bekijk onze flyer.](#)

Het Katalysatorsteam, bestaande uit 11 ondernemers in de landbouw uit de drie provincies, denkt mee, jaagt aan, agendeert en inspireert zowel de partners als initiatiefnemers. Zij werken sinds mei samen en hebben vijf thema's geagendeerd. Deze thema's worden nu uitgewerkt.

Meer weten over de AgroAgenda en op de hoogte blijven. Kijk dan op de website:

<https://www.agroagendann.nl/>

Een nieuwe missie, een nieuwe aanpak

Frans Keurentjes nam ons mee in de ontwikkeling in de landbouw. We hadden de tweede helft van de vorige eeuw een duidelijke missie met een geolied systeem van onderzoek, onderwijs, productschappen om die missie te realiseren. Die missie is voltooid met een fantastisch resultaat. De vraag uit de samenleving is nu anders, de missie van toen is afgesloten. Nu werken we aan een nieuwe missie. In Noord-Nederland hebben we samen met alle partijen een missie: top voedsel uit een rijk landschap. Hoe we aan die missie werken is een zoektocht. Wat gaan we doen, hoe vullen we de missie in? Noord-Nederland kent veel mooie voorbeelden maar we zijn

er nog niet. We zullen en moeten samen met inzet van iedereen, van alle creativiteit en uitvoeringskracht een nieuwe aanpak ontwikkelen.

Regio Deal Natuurinclusieve landbouw

Henk Staghouwer, voorzitter van de stuurgroep Regio Deal deelde aan alle aanwezigen die zich het afgelopen jaar hebben ingezet voor het zetten van stappen naar natuurinclusieve landbouw een compliment uit. Alleen door goede samenwerking met gebiedspartijen kunnen we stappen zetten. Fysieke ontmoetingen zijn daarbij onmisbaar. Weten wat er bij de Regio Deal Natuurinclusieve landbouw gebeurt? Neem een kijkje op de website: <https://www.regiodealnatuurinclusivelandbouw.nl/regiodeal> en meld u aan voor de nieuwsbrief.

Groene pluim

De groene pluim is een welverdiend compliment aan mensen die zich op wat voor manier dan ook inzetten voor duurzame, natuurinclusieve landbouw. Een landbouwworm waarbij landbouw van de natuur profiteert en andersom. Hiermee zijn zij een inspiratie voor anderen. Bent of kent u iemand die volgens u een voorbeeld kan zijn voor anderen en de groene pluim verdient? Laat het ons weten via RegiodealNIL@provinciegroningen.nl.

Actuele vraagstukken centraal in de workshops

Tijdens verschillende workshops werden de deelnemers gevraagd om mee te denken over actuele thema's en vraagstukken. Hieronder geven we kort weer wat besproken is en hoe dit verder wordt opgepakt.

Workshop 1: De bodem als basis: Experimenteren met nieuwe werkwijzen

Inleider: Anne Jansma ([Living Lab Fryslân](#)) / [Regio Deal Natuurinclusieve landbouw](#))

Met groepen boeren worden in de regio experimenten in de praktijk uitgevoerd. Voordeel daarvan is dat het kan bijdragen aan het versterken van de samenwerking tussen agrarische ondernemers in de regio. Daarnaast wordt ingezet op kennisuitwisseling in noordelijk verband, door middel van excursies en demodagen. Groepen vanuit het Leernetwerk in Friesland en Groningen worden met elkaar in contact gebracht om inspiratie op te doen en ervaringen uit te wisselen. Het belang van monitoring van de experimenten is benadrukt door de deelnemers van de workshop. Hiervoor wordt onderzocht of er studenten vanuit het MBO en HBO kunnen worden ingezet.

Workshop 2: Ecologische en economische waarde van grond: hoe draag je bij aan de balans?

Inleider: Pieter van der Valk ([melkveehouder te Ferwoude](#))

In een mooie opstelling werd het verschil en de spanning tussen economie en ecologie voelbaar en besproken. Eigenlijk hebben zowel investeerder als landbouwer de zelfde dilemma's. Vanuit dat vertrekpunt was het niet moeilijk meer om bij elkaar te komen. De reacties op het

financieringsinstrument waren super positief en ik ben blij dat mensen inzien wat echt waarde heeft.

Workshop 3: Positief belonen

Inleider: Agnes de Boer (melkveehouder te Leens)

De omslag in de landbouwsector gaat er sowieso komen. De vraag is of een landbouwer/boer/ondernemer daaraan mee wil doen, en zo ja, kan doen. Op dit punt zit veel frustratie en spanning. De workshopdeelnemers waren het er unaniem mee eens dat er een manier moet komen waarbij de ondernemer keuzevrijheid, positieve stimulans en waardering/beloning krijgt om deze omslag te kunnen maken. Dit gaan we onder andere doen via collectieven en gebiedsoffertes, werken met kpi's en bedrijfssystemen. Randvoorwaardelijk voor dit plan zijn goede afspraken met overheid over samenwerking en lange termijn doelen en voldoende middelen om de omslag bij ondernemers mogelijk te maken.

Workshop 4: Hoe versterken we elkaar als ondernemers van/op het platteland?

Inleider: Catharina Veenstra (recreatieondernemer te Easterein)

De deelnemers aan deze workshop waren zich er van bewust dat er inderdaad sprake is van een afstand tussen recreatieondernemers en agrarisch ondernemers. De samenwerking blijft vaak beperkt tot een toevallige ontmoeting en in veel gevallen gaat het daarbij om samenwerking waarbij de continuïteit niet geborgd is.

We waren het er over eens dat er wel een kans ligt voor meer gestructureerd samenwerken; het verhaal van het landschap is dan het gezamenlijke vertrekpunt. Ieder gebied heeft zijn verhaal en op die verhalen als gezamenlijke basis zou geïnvesteerd kunnen worden. Daarbij moet goed worden uitgediept welk uniek verhaal van toepassing is en van daaruit activiteiten opzetten.

Op twee niveaus zou het stimuleren van de samenwerking kunnen starten:

- Ondernemers op platteland: Gewoon samen "klein" beginnen zoals in de Greidhoeke in Friesland gebeurt.
- Overheid: Helpen bij het opzetten van een goed onderbouwd verhaal met het landschap als vertrekpunt voor arrangementen e.d.

Workshop 5: Hoe komen we tot een gebiedsofferte?

Inleider: Wouter Schep (voorzitter collectief Midden Groningen)

Een gebiedsofferte moet de beweging naar natuurinclusieve landbouw integraal faciliteren en recht doen aan de mogelijkheden en uitdagingen in het gebied.

De opgaven waar de landbouw voor staat kunnen het beste integraal aangepakt worden i.p.v. alles via aparte sporen. Een gebiedsgerichte aanpak speelt in op de specifieke omstandigheden van het gebied, de bedrijfsstructuur enz. Middelvoorschriften passen niet in deze aanpak. We moeten naar doelvoorschriften. Middelvoorschriften zijn vaak generiek en geven geen ruimte voor maatwerk en innovatie. Het gebied erbij betrekken geeft draagvlak. Als ook relevante stakeholders worden meegenomen, versterkt dit het draagvlak nog meer.

Een goede en gezonde agrarische productie, biodiversiteit, aantrekkelijk landschap, circulariteit, beperken verliezen naar (onder)grond, water en lucht, gezonde bodem, schoon water en het beperken van broeikasgassen.

Er moet ruimte worden gegeven aan het gebied om binnen randvoorwaarden een plan te maken en doelen af te spreken. Van middel naar doel vraagt van twee kanten een omslag in denken. Een week na deze bijeenkomst kwamen de voorzitters en teamleiders van CGW, CMG en NFW bijeen om te bepalen hoe de gebiedsofferte verder kan worden gebracht.

Workshop 6: Duurzaamheid in de supermarkt, hoe help je de consument?

Inleider: Anita Jongman (melkveehouder en coach te Leens)

Heel belangrijk is dat we zelf verantwoordelijk zijn voor ons leven: wat is gezond en wat is duurzaam? En wanneer we dat zijn of dat gevoel hebben, hoe weten we dan wat duurzaam is of gezond is? De belangrijkste tips die uit deze workshops kwamen zijn; klein beginnen is al een geweldige stap. Zet een stip op gezondheid!

Maak een symbolische kilometerheffing hoe de producten op je bord komen. Probeer lokale retailers te vinden die dit in willen vullen.

Belangrijk naast de afstand is de nutriënteninhoud van wat je koopt. Nu is de reclame in de winkels rondom het winstmodel van de retailer.

De kunst is: hoe maak je de consument bewust van het feit dat hij/zij de macht in handen heeft wat er in de winkel ligt. Vervolgens dien je de consument dan ook praktische aantoonbare duurzame informatie te geven. Hierdoor voelt de consument zich gewaardeerd in het feit dat het ook echt zoden aan de dijk zet. Daarbij is het dus van belang dat er een invulling komt aan wat is daadwerkelijk duurzaam boodschappen doen in de winkel.

Workshop 7: Wat wil de koe?

Inleider: Annechien ten Have (varkenshouder in Beerta)

We moeten het er over hebben wat de koe wil. Elke veehouder moet voor de bouw van een nieuwe stal de behoeften van het dier op een rij zetten en kijken of die goed ingevuld worden. We moeten het ook over schurende kwesties hebben als bijvoorbeeld onthoornen.

Workshop 8: Hoogwaardige eiwitgewassen, hoe passen die in het noordelijke bouwplan?

Inleider: Bram Qualm (directeur Fascinating)

Uit deze workshop kwam naar voren dat bij het inpassen van eiwitgewassen in een bouwplan het verdienmodel de basis is. Bij het verdienmodel gaat het ook om het creëren van waarde (b.v. door kortere ketens en biodiversiteit). De uitdaging is om deze waarde contant te maken. In de workshop zag men een rol voor Fascinating om dit samen met de overheid en veredelaars op te

pakken. Daarnaast het advies om te starten met inventariseren van bestaande kennis over eiwitgewassen en tevens dat voor een geslaagde transitie een langdurige samenwerking met de boeren belangrijk is. Waardevolle input vanuit de deelnemers die we meenemen bij het opzetten van de projecten. Meer info: www.fascinating-groningen.nl

Workshop 9: Hoe kunnen communicatie en informatie boeren helpen richting landbouw van de toekomst?

Inleider: Niels de Bruijn ([Regio Deal Natuurinclusieve landbouw](#))

Boeren leren veel van elkaar. Breng boeren samen zodat ze met elkaar kunnen praten over hun toekomstige bedrijfsvoering en creëer de omstandigheden zodat ze dit vervolgens ook in de praktijk kunnen brengen. Faciliteer ze daarbij door de juiste informatie te filteren uit de vele informatie die er is en ontwikkel die kennis die nog ontbreekt. Ga actief opzoek naar de boer die zich niet gelijk uit eigen beweging aanmeldt en betrek ook de erf-betreders.

De in de workshop geïnterviewde 'principes' worden meegenomen in de projecten in de 8 verschillende gebieden van de Regio Deal Natuurinclusieve landbouw. Hierbij kan het Kennisconsortium de benodigde kennis beschikbaar stellen of ontwikkelen. Het Rijk kan zorgen voor ruimte op regels als deze belemmerend zijn voor wenselijke ontwikkelingen.

Hoe nu verder?

We hebben alle deelnemers gevraagd na afloop een enquête in te vullen. Bedankt voor het invullen! Wij zijn blij met de input en reacties die u heeft gegeven en nemen deze mee in de voorbereidingen van de volgende netwerkbijeenkomst. Uit de enquêtes en reacties blijkt dat het weer fijn was elkaar te ontmoeten. Er is een duidelijke wens uitgesproken om de behandelde thema's in de workshops terug te koppelen, vervolg aan te geven en te kijken naar verbinding en samenwerking.

Over de workshop: *"Heel inspirerend onderwerp en goede presentatie en discussie. Erg benieuwd naar verslag en vervolg".*

In het voorjaar van 2022 wordt een vervolg netwerkbijeenkomst georganiseerd. Zodra de datum bekend is, ontvangt u van ons een Save the date. Wij kijken ernaar uit!